

והציו בין קרניו [ולא היו קושרים אותו על פתח האולם].

אמר רבי נחום בר פפא משום רבי אלעזר הקפר: בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבפנים, וכיון שהגיע שעיר למדבר היה מלבין, וידעו שנעשית מצותו.

שנאמר [ישעיה יא]: "אם יהיו חטאיכם כשנים [כצמר אדום] כשלג ילבינו".

שנינו במשנה: לא היה השעיר מוגיע למחצית ההר עד שנעשה אברים אברים.

איבעיא להו נשאלה שאלה לבני הישיבה:

אותן אברים, מה הן בהנאה האם מותר להנות מהם?

ונחלקו בזה רב ושמואל — חד אמר: מותרין, וחד אמר: אסורין.

ומבארין את טעמיהם:

טז-ב מאן דאמר מותרין בהנאה, טעמו, משום דכתיב [ויקרא טז, כב]: "ושלח את השעיר במדבר". ומקרא זה מיותר, (167) ובא ללמדנו שיהיה השעיר הפקר כמדבר. [שמותר לעשות בו כל מה שרוצים].

ומאן דאמר אסורין בהנאה, טעמו משום דכתיב [שם]: "ונשא השעיר עליו את כל עונתם אל ארץ גזרה" וגזירה היא מלשון החמרה ואיסור, ללמדנו שאבריו אסורים בהנאה.

ומקשינן: ומאן דאמר שהאברים אסורין בהנאה, לדבריו קשה: האי "ושלח את השעיר במדבר" מאי עביד ליה — מה דרש ממקרא זה שהוא מיותר?

ומתצינן: מבעי ליה — צריך את הפסוק כדי ללמוד ממנו דרשא אחרת לכדתניא בברייתא:

שלש פעמים הוזכר במקרא ששלחו את השעיר למדבר: א. "והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי... לשלח אותו לעזאזל המדברה" [פסוק י]. ב. "ושלח ביד איש עתי המדברה" [פסוק כא]. ג. "ושלח את השעיר במדבר" [פסוק כב].

שלא תאמר שדין שעיר המשתלח נוהג באוהל מועד [שהוזכר בפרשה] בלבד, בא הכתוב לרבות שנוהג גם בנוב וגבעון, בשילה, ובבית עולמים [בית המקדש שבירושלים].

ומקשינן: ואידך — מאן דאמר שאברי השעיר מותרים בהנאה, לדבריו קשה: האי "גזירה" שהוזכרה בפסוק ["אל ארץ גזרה"] מאי עביד ליה — מה דרש ממקרא זה?

ומתצינן: מבעי ליה — צריך את הפסוק כדי ללמוד ממנו דרשא אחרת לכדתניא בברייתא:

"גזירה" שנאמרה בפסוק מה היא?

אין "ארץ גזירה" אלא ארץ חתוכה, מכאן שצריך לשלח את השעיר לצוק חתוך ותלול, ולא משופע.

דבר אחר: אין גזירה אלא דבר המתגזר ויורד — ארץ שהשעיר מתגזר בה בנפילתו לאברים אברים.

דבר אחר: לכך נאמרה "גזירה": **שמא** תאמר שילוח השעיר מעשה תהו [ריקנות] הוא, כי איזו כפרה יש בשעיר הזה? ומה יכול הצוק להועיל?

תלמוד לומר — לכך נאמר "אני ה'", כלומר, אני ה' גזרתיו, ואין לך רשות להרהר בהן (168).

אמר רבא: מסתברא כמאן דאמר שאברי השעיר מותרין בהנאה, כי לא יתכן שאמרה תורה שלח לתקלה — שלח את השעיר בואפן שעלולה לבוא מזה תקלה, שאדם ימצא את אברי השעיר ויהנה מהם, ולא ידע שהיו מן השעיר.

המקום שהשעיר משתלח לשם מתואר בתורה בכמה תארים: א. עזאזל. ב. מדבר. ג. ארץ גזירה.

הברייתא דלהלן מבארת מדוע מתואר ההר בכל התארים הללו:

תנו רבנן:

המילה "עזאזל" המוזכרת בכתוב נדרשת

כשני מילים: "עז", "אל", מכאן שיהא ההר שמשתלח לשם עז, וקשה. "אל" הוא מלשון קשה.

והייתי יכול לומר שישלחנו להר עז וקשה שבישוב.

תלמוד לומר — לכך נאמר "במדבר".

ומנין שמדובר בצוק תלול? תלמוד לומר: "ארץ גזירה" — ארץ חתוכה. [הר חתוך בצורה זקופה].

תניא אידיך — שנו בברייתא אחרת:

"עזאזל" היינו קשה שבהרים וכן הוא [הכתוב] אומר [יחזקאל יז יג] "זאת אילי [חזקין] הארץ לקח" [והתנא דרש את המילה "אל" שבתוכה "עזאזל" מלשון אילי המוזכר בפסוק].

תנא דבי רבי ישמעאל ברייתא שדורשת את "עזאזל" לדרשא אחרת:

ההר נקרא "עזאזל", לומר לך שמעשהו מכפר על העושים כמעשה מלאכי החבלה עוזא ועזאל, שחטאו בעריות (169) [כלומר, שמכפר על עון עריות (170)].

לעיל שנינו בברייתא שאסור להרהר בשילוח

המבול ונודווגו עם בנות האדם, ועליהם נאמר [בראשית ו]: "וירא בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה, ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו". רש"י.

170. רבנו אליקים. והיינו ששעיר המשתלח מכפר על בני ישראל שחטאו בעריות, שחטא זה היה חטאם של עוזא ועזאל.

168. הפסוק "אני ה'" לא נאמר בענין שעיר המשתלח אלא בכל המצות [ויקרא יח] ומובא להלן בברייתא אחרת [עיין שם].

ורבנו אליקים כתב: תלמוד לומר "גזירה" שמשמע אני גזרתיו. [ויתכן שגרס כן בגמרא. ושלא כגירסא שלפנינו].

169. הם שני מלאכי חבלה שירדו לעולם בדור

השעיר ולומר מעשה תוהו הוא. והגמרא כאן מביאה עוד ברייתא כעין זה:

תנו רבנן:

נאמר [ויקרא יח, ד]: "את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלהיכם". והברייתא מפרשת והולכת את הפסוק:

"את משפטי תעשו" — אלו הן דברים שגם אלמלא [אילו לא] נכתבו דין הוא שנבין מעצמו שיכתבו.

ואלו הן: עבודת כוכבים, וגילוי עריות, ושפיכות דמים, וגזל, וברכת השם [בלשון סגי נהור].

"את חוקתי תשמרו" — אלו דברים שהשטן יצר הרע משיב עליהן, מערער עליהן להטעות את ישראל שהתורה אינה אמת, באומר: איזו תועלת יש בדברים הללו?

ואלו הן: איסור אכילת חזיר, ואיסור לבישת שעטנז, ומצות חליצת יבמה, ודין טהרת המצורע, ומצות שעיר המשתלח. שכל אלו אין אנו יודעים לתת להם טעם מדעתנו.

ושמא תאמר: מעשה תהו [ריקנות] הם?

תלמוד לומר לכך נאמר בסוף הפסוק "אני ה'".

לומר לך: אני ה' חקתי [גזרתי אותם], ואין לך רשות להרהר בהן.

שנינו במשנה: **אמתי המשלח מטמא בגדים שעליו? משיצא חוץ לחומת ירושלים.** רבי שמעון אומר: משעת דחייתו לצוק.

תנו רבנן:

המשלח את השעיר לעזאזל מטמא בגדים שעליו. ואין השולח, המלוה (171) את המשלח מירושלים מטמא בגדים.

והייתי יכול לומר, שמשציצא חוץ לחומת העזרה כבר יטמא את בגדיו. תלמוד לומר לכך נאמר [ויקרא טז כו]: "המשלח", דמשמע שכבר משלח את השעיר [והשילוח אינו מתחיל אלא מחומות ירושלים ואילך כשמתחילים ללוותו (172)].

אי אולי נאמר, מאחר שנאמר "המשלח" יכול, שמא אינו מטמא את בגדיו עד שיגיע לצוק שגמר את שליחותו?

תלמוד לומר: "המשלח" בתוספת האות ו'. לרבות שאפילו אם לא סיים את השילוח, הרי הוא מטמא את הבגדים שעליו.

ומאחר שמצד אחד משמע בפסוק ["המשלח"] שאינו מטמא עד שעת השילוח, ומאידך, משמע מתוספת האות ו', לרבות אפילו אם לא סיים שליחותו. אם כן הא כיצד? אימתי הוא מטמא בגדים?

משיצא חוץ לחומת ירושלים, דברי רבי יהודה.

רבי יוסי אומר: נאמר "המשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו". ומסמיכות המילים

171. לשון רבנו אליקים.

171. רש"י ורבנו אליקים. אבל הריטב"א פירש שהכוונה לכהן הגדול שנתן את השעיר למשלח.

אנשים מאחור. ונתנו על המוטות את הפר והשעיר בעודם שלמים [חוץ מאימוריהם שהוצאו מתוכם כדלעיל]. וכפף אותם זה על זה כעין קליעה.

והוציאן על ידי אנשים אחרים (173) לבית השריפה. למקום מחוץ לירושלים, שהיה מיועד לשריפת קדשים ושרפום שם. (174)

ובגדי העוסקים בשריפה נטמאים. שנאמר [ויקרא טז, כח]: "והשורף אתם יכבס בגדיו". משמע שבגדיו נטמאו ולכן צריך לכבסם [דהיינו לטבלם במקוה].

ומאמתי העוסקים בשריפה מטמאין בגדים? משיצאו חוץ לחומת העזרה.

רבי שמעון אומר: משיצית האור [משתאחז האש] ברובן.

גמרא:

שנינו במשנה: [אחרי שמסר את השעיר למשלח בא לו אצל פר ושעיר הנשרפין] קרען והוציא את אימוריהן נתנו במגיס והקטירן על גבי המזבח.

ותמהינן: "והקטירן" סלקא דעתך?! וכי עכשיו היה הכהן הגדול מקטיר את האימורין?! והלא הקטרת האימורים היתה נעשית על המזבח החיצון, (175) בבגדי

"עזאזל וכבס" משמע שאינו מטמא בגדים עד שהגיע לצוק עזאזל.

רבי שמעון אומר: נאמר: "והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו". שילוח השעיר לדעת רבי שמעון היינו שדוחפו וזורקו בבת ראש, ורק מאותה שעה מטמא בגדים. אבל קודם לכן, אפילו משהגיע לצוק, אינו מטמא.

מתניתין:

במשנה הקודמת עסקנו בענין המשלח את השעיר לעזאזל איך היה סדר השילוח ומה דיניו. ועכשיו המשנה חוזרת לדבר על סדר עבודות הכהן הגדול, לאחר שמסר את השעיר לידי מי שהיה מוליכו:

בא לו הכהן הגדול אצל הפר והשעיר הנשרפין [שדינם להשרף], קרען, והוציא את אימוריהן העומדים להקטרה על המזבח.

נתנן במגס קערה מכלי השרת והקטירן על גבי המזבח שנאמר [ויקרא טז, כה]: "ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה". [והגמרא תפרש שעדיין לא הקטירום אלא שהכינום להקטרה].

ולאחר שהוציא מן הפר ומן השעיר את אימוריהן, קלען במקלעות. היו נושאים אותם ארבעה בני אדם שבידיהם שני מוטות והלכו מוט בצד מוט. שני אנשים מלפנים ושני

173. מאירי.

בתחילת הפרק הבא.

175. שנאמר [ויקרא טז, כח]: "ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה". ופירש רש"י שם שכוונת הכתוב למזבח החיצון. אבל על הפנימי

174. תוספות יום טוב כתב שעבודה זו נשנית שלא כסדר. שהרי שריפת השעיר היתה בזמן שהכהן הגדול קרא את הפרשה. כמבואר

שבענין עולה נאמר [ויקרא א, ו]: "והפשט את העלה ונתח אתה לנתחיה והקטיר הכהן את הכל המזבחה". ומכאן שניתחו את העולה לפני שהקטירה, והניתוח נעשה לאחר ההפשט [כמבואר בפירושו בפסוק].

אלא לפני שריפת הפר והשעיר, היה השורפם מנתחם בעוד העור על גבי הבשר.

והוינן בה: **מנא הני מילי**, מנין למדנו את הדברים הללו: א. שהיו מנתחים את בשר הפר והשעיר. ב. שהניתוח נעשה בעוד העור על גבי הבשר.

ומשנינן: **דתניא: רבי אומר: נאמר כאן בענין הפר והשעיר "עור" ו"בשר" ו"פרש". שנאמר [ויקרא טז, כז]: "ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם".**

ונאמר לחלן בפר החטאת של הכהן המשיח: "עור" ו"בשר" ו"פרש".

זהב. (176) ואילו עתה עדיין היה הכהן הגדול לבוש בכגדי לבן עד אחרי שיקרא את פרשת היום [כמבואר להלן בתחילת הפרק הבא]! (177)

ומתצינן: **אלא אימא** כך אמרה המשנה: "נתנן במגיס [בשביל] להקטירן [אחר כך] על גבי המזבח", ובאמת לא הקטירן עכשיו, אלא לאחר הטבילה החמישית כאשר לבש את בגדי הזהב, הקטיר את המוספין ואת אמורי הפר והשעיר ותמיד של בין הערביים. (178)

שנינו במשנה: **קלען במקלעות.**

ומפרשינן: **אמר רבי יוחנן: כמין קליעה.**

תנא בברייתא: **לא היה השורף את הפר והשעיר מנתחן לנתחים כפי שעשו בניתוח בשר עולה לפני שהקטירה,**

178. כך היה סדר עבודות יום הכיפורים: א. טבילה ראשונה — ואחריה תמיד של שחר בכגדי זהב.

ב. טבילה שניה — ואחריה עבודות פר ושעיר הפנימיים, וקטורת שבמחתה — בכגדי לבן.

ג. טבילה שלישית — ואחריה איל העולה של הכהן הגדול ואיל העם — בכגדי זהב.

ד. טבילה רביעית — ואחריה הוצאת הכף והמחתה מקדש הקדשים בכגדי לבן.

ה. טבילה חמישית — ואחריה הקרבת המוספין ותמיד של בין הערבים, בכגדי זהב.

כך פירש רש"י לעיל לב, ב. [ובקרבנות המוספין נחלקו תנאים להלן ע, א, ולדעת התוספות שם נחלקו גם באימורי פר ושעיר הנשרפים].

נאמר [שמות ל]: "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה".

176. העבודות הנעשות בחוץ נעשו בכגדי זהב.

177. כך פירש רש"י.

ויש גורסים: אטו במגס מקטיר להו? כלומר, הגמרא שאלה האם ההקטרה עצמה נעשתה בתוך המגס. [וכן גירסת רבנו אליקים].

ורש"י דחה גירסא זו. וכתב שאין לשאול שאלה זו. מפני שכוונת המשנה שהולכים להקטרה בתוך מגס. וההקטרה עצמה היתה על המזבח. ומצאנו כעין לשון זו בעוד מקומות. ורבנו תם מיישב גירסא זו. עיין תוספות, ותוספות ישנים. ותוספות הרא"ש.

מה להלן — כשם שבעולה ההקטרה נעשתה על ידי ניתוח. אף כאן שריפת פר הכהן המשיח נעשתה על ידי ניתוח.

אי אולי נאמר: מה להלן ניתוח העולה נעשה על ידי הפשט, אף כאן ניתוח פר הכהן המשיח נעשה על ידי הפשט.

תלמוד לומר בענין [פר הכהן המשיח]: "וקרבו ופרשו" מכאן שלא היה מפשיטו.

ומיד הגמרא שואלת: מאי תלמודא? היכן למדנו בפסוק זה, שלא היה מפשיטו?

אמר רב פפא: נאמר בפסוק: "ואת עור הפר ואת כל בשרו... וקרבו ופרשו. והוציא את כל הפר... ושרף אותו". הקיש הכתוב את הוצאת קרבו ופרשו [שנאמרו בסוף הפסוק] להוצאת עור הפר ובשרו [שנאמרו בתחילת הפסוק]:

כשם שבשעת ההוצאה היה פרו בקרבו, כך היה בשרו בעורו [שלא הפשיט את העור מן הבשר]. ואף בשעת השריפה היה כך, שנאמר בהמשך אותו הפסוק "ושרף אותו".⁽¹⁷⁹⁾

שנינו במשנה: מאימתי העוסקים בשריפת הפר והשעיר מטמאין את הבגדים שעליהם?

שנאמר [ויקרא ד יא]: "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו. והוציא את כל הפר. ושרף אותו".

מה להלן בענין פר הכהן המשיח השריפה נעשתה על ידי ניתוח ולא על ידי הפשט העור [כפי שהגמרא תוכיח להלן]. אף כאן, בפר ושעיר של יום הכיפורים, שריפתם נעשתה על ידי ניתוח ולא על ידי הפשט.

והוינן בה: והתם בפר הכהן המשיח עצמו — מנא לן מנין ששרפוהו לאחר ניתוח בלא הפשט?

דתניא: נאמר [ויקרא ד יא — יב]: "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו. והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה". הכתוב מלמד שמוציאו כשהוא שלם.

יכול, שמא נאמר שגם ישרפנו שלם, שהרי בהמשך אותו פסוק נאמר "ושרף אותו".

אין לומר כן. שהרי נאמר כאן בשרפת פר הכהן המשיח [שם] "ראשו וכרעיו". ונאמר להלן בהקטרת העולה "ראש" ו"כרעים". שנאמר [ויקרא א, ח]: "וערכו את הנתחים את הראש ואת הפדר". ונאמר עוד [שם פסוק יג] "והקרב והכרעים ירחץ במים, והקטיר המזבחה".

והפרש להוצאת העור והבשר. ואחר כך חוזרים ומקיישים את השריפה להוצאה. [ועיין רש"ש]. ונראה שרש"י סובר שאי אפשר להקיש את שריפת העור הבשר לשריפת הפרש. מפני שבפרש עצמו אין לדעת ששרפוהו בפני עצמו אלא לענין ההוצאה. מפני שגנאי להוציאו בפני עצמו. [אבל לשפרו אינו גנאי בפני עצמו.

ודעת הרמב"ם [פרק ב הלכה ב] והרמב"ן [על ויקרא טז, כג] שמוסיפין ותמיד של בין הערביים היו קריבים אחרי טבילה שלישית לאחר אילו ואיל העם, וטבילה חמישית היתה לצורך קטורת של בין הערביים והטבת הנרות.

179. מרש"י נראה שההיקש הוא מהוצאת הקרב